

RUST IN HET HOOFD

De waarde van financiële stabiliteit voor gemarginaliseerde jongvolwassenen

INLEIDING

Hoe kan een maandelijks stabiel inkomen bijdragen tot bestaanszekerheid en toekomstperspectief voor gemarginaliseerde jongvolwassenen? In de gemeente Eindhoven wordt deze vraag verkend voor 30 jongeren tussen de 18 en 21 jaar die deelnemen aan het Bouwdepot.

Het Bouwdepot is een interventie waarin gemarginaliseerde jongvolwassenen een jaar lang een onvoorwaardelijk maandelijks budget ontvangen van 1.050 euro om daarmee te leren bouwen aan hun toekomst. Kernwaarden in de aanpak zijn: financiële rust, onvoorwaardelijk 'leef- en leergeld', handelen in vertrouwen en autonomie van de jongeren. Aan het begin stellen de deelnemers een Bouwplan op met daarin hun doelstellingen voor het aankomende jaar. Gedurende en aan het eind van het jaar reflecteren ze op de doelen en passen ze deze aan.

“Je gaat van een leven met heel veel vraagtekens en twijfels naar een deur die open gaat waardoor je je leven weer kan opbouwen”.

- deelnemer -

COLOFON

Datum: 29-03-2023

Auteurs: Frank van Steenbergem & Dewi Lemmens

Foto's: Marie Wanders

Dit is een publieksversie van de evaluatie Bouwdepot Eindhoven 2021-2022.

Het volledige onderzoeksrapport is te vinden op www.drift.eur.nl.

drift
for transition

Erasmus
ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

AANLEIDING ONDERZOEK

Het aantal jongvolwassenen dat kampt met schuldenproblematiek en financiële stress is de afgelopen jaren gestegen. De boodschap aan 18- tot 21-jarigen is dat ze volwassen zijn, maar ze worden niet als een volwassene betaald vanwege het jeugdloon en ze kunnen ook geen volwassen steun krijgen vanwege de jongerennorm in de bijstand. Wettelijk zijn ouders onderhoudsplichtig, maar als ouders uit beeld zijn of hier niet aan kunnen of willen voldoen, raken jongvolwassenen in deze leeftijdscategorie financieel in de knel. Hierdoor hebben zij een grotere kans op bijvoorbeeld dak- en thuisloosheid, problematische schulden en mentale gezondheidsklachten. Het Bouwdepot wil deze bestaansonzekerheid en kansenongelijkheid van gemarginaliseerde jongeren adresseren. Maar in hoeverre lukt dat?

CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

De gemeente Eindhoven en Stichting het Bouwdepot hebben aan DRIFT gevraagd het Bouwdepot Eindhoven te evalueren.

De centrale onderzoeksvraag van de lerende evaluatie luidt:

In hoeverre slaagt het Bouwdepot in het creëren van financiële stabiliteit en het bieden van toekomstperspectief voor jongvolwassenen tussen de 18 en 21 jaar in een marginale positie?

Het onderzoek bevat drie verschillende metingen: bij de start, tussentijds en aan het eind. Telkens is een mix aan methoden ingezet: diepte-interviews, enquêtes, Photovoice, leersessies en observaties.

70 diepte-interviews

75 ingevulde enquêtes

44 deelnemers aan leersessies

8 deelnemers aan Photovoice

brief 1/3

De situatie thuis was niet meer houdbaar, daarom ging ik bij een vriendin wonen. Op mijn zeventiende kwam ik in contact met zorgorganisatie NEOS en kreeg ik een kamer in een trainingshuis waar ook een aantal andere jongeren wonen.

Ik zou later wel vrachtwagenchauffeur willen worden en uiteindelijk een eigen klus- en verhuisbedrijf op willen zetten. Hier heb je opleidingen en certificaten voor nodig. Weet je wat het is, op dit moment heb ik zo veel aan mijn hoofd en lukt het niet om een opleiding te doen. De basis, zoals een eigen woning waar ik in rust aan mezelf kan werken, moet eerst op orde zijn zodat ik uit de overlevingsstand kan komen.

“Toen ik hoorde dat ik mee mocht doen aan het Bouwdepot kon ik het bijna niet geloven, het klonk als een wonder.”

- deelnemer -

WIE DOET ER MEE?

Bij de deelnemende jongeren is sprake van dak- of thuisloosheid of een onveilige thuissituatie. De achterliggende redenen zijn verschillend. Voor vrijwel alle jongeren geldt dat er sprake is van meervoudige problematiek. Bij de start van het Bouwdepot is dan ook op te merken dat er vaak sprake is van fysieke of mentale klachten, jeugdtrauma's, studieachterstand en in sommige gevallen ook een sociaal isolement. Vrijwel alle jongeren ervaren financiële stress en geven aan dat ze in een overlevingsstand stonden.

“Ik was heel blij, voor het Bouwdepot was ik alleen maar bezig met geld verdienen.”

- deelnemer -

EEN JAAR IS ZO VOORBIJ

De meeste deelnemers kunnen het in eerste instantie niet geloven dat het Bouwdepot echt is. Aan het begin zijn de meeste deelnemers daarom nog voorzichtig met hun uitgaven, al worden ook wat impulsaankopen gedaan. Het eerste Bouwdepot-geld wordt veelal uitgegeven aan dagelijkse boodschappen, schulden of kleren. Kort daarna maken de deelnemers stappen. Schulden worden (deels)afbetaald, verhuizen en fysieke en mentale klachten worden aangegaan. Er is nu ruimte om andere keuzes te maken, misschien toch een andere baan of opleiding te overwegen, een nieuwe hobby te ontdekken of geld opzij te leggen om te sparen. De financiële stabiliteit brengt rust en zorgt ervoor dat de jongeren beter in hun vel zitten en meer tijd en energie overhouden voor ontspanning. Dit is ook bevorderlijk voor de sociale relaties. Verder in het jaar lopen jongeren tegen nieuwe uitdagingen aan. Therapie kan oude trauma's blootleggen en het vinden van een nieuwe woning is niet altijd gemakkelijk. Degenen die wel een woning vinden, wonen vaak voor het eerst in hun leven zelfstandig met alle uitdagingen van dien. Ook moeten er keuzes worden gemaakt over de periode na het Bouwdepot.

DOELEN & LESSEN VAN DE JONGEREN

Voor de start van het Bouwdepot stellen de jongeren samen met hun begeleider een Bouwplan op met doelen. Dit plan geeft houvast en richting aan het Bouwdepot-jaar. Doelen zijn onder andere rust ervaren, financiële stabiliteit ervaren, verhuizen en ontdekken wat ze leuk vinden. Het zijn doelen die in de meeste gevallen gerealiseerd worden. De financiële stabiliteit brengt meer rust, de jongeren leren van de keuzes die ze maken en leren zichzelf beter kennen door het uitproberen van bijvoorbeeld nieuwe (bij)banen of therapie. Sommige doelen worden niet gehaald, zoals het opbouwen van een financiële buffer. De geleerde lessen die het vaakst worden benoemd zijn: geleerd om met geld om te gaan, geleerd wat ik waard ben en geleerd om stappen te zetten.

“Zelf met geld omgaan geeft een bepaalde soort vrijheid. Het is fijn om niemand anders dan mezelf aan te hoeven kijken als ik het ‘fout’ doe.”

- deelnemer -

BETEKENIS VAN HET BOUWDEPOT

De jongeren zijn unaniem positief over het Bouwdepot. Het is onmogelijk om in een jaar alle problemen op te lossen, maar de meeste jongeren ervaren het Bouwdepot-jaar wel als een adempauze. Voor de een blijft de impact beperkt tot noodzakelijke problemen die zijn opgelost, zoals de aanpak van schulden of het verminderen van fysieke klachten. Voor de ander heeft het Bouwdepot ook voor zelfontplooiing en meer vertrouwen in de toekomst gezorgd. Meerdere jongeren beschrijven het Bouwdepot als een stap naar volwassenheid, dat het de vrijheid geeft om keuzes te maken en je de mogelijkheid biedt om even geen stress te ervaren.

brief 2/3

Er is een hoop veranderd sinds de laatste keer dat ik je schreef. Ik heb eindelijk een eigen woning in een flat! Dat ik nu een eigen plek heb is echt fijn, ik kan nu gaan beginnen met het opbouwen van een stabiel leven. Ik ken veel jongeren die wel een woning hebben, maar waarvan de kamers nog zo goed als leeg zijn omdat ze geen geld hebben om het in te richten en er een eigen plek van te maken.

Sinds een tijdje heb ik ook een nieuwe baan als medewerker van het magazijn. Het is fysiek zwaar werk maar de werksfeer is goed en mijn collega's zijn aardig. Door het Bouwdepot is er ruimte om te proberen welke baan bij je past, ik heb hiervoor ook andere dingen geprobeerd.

Nu is er echt ruimte voor verbetering, ik kan groeien. Er is zelfs ruimte om soms leuke dingen te doen met vrienden, zoals een keer uit eten.

22,1% is de daling in ervaren financiële schaarste bij de deelnemers

└ daling curatieve groep: 12,7%
└ daling preventieve groep: 39,0%

WAT VINDEN BEGELEIDERS?

Ook de begeleiders van de jongeren is gevraagd naar hun ervaringen met het Bouwdepot. Tijdens de start is het meest basale doel van hen dat de jongeren zich ontwikkelen in het jaar. Dat ze erachter komen wat ze willen en dat ze daar ook meer naar kunnen handelen. Dat ze gemotiveerd zijn om stappen te zetten die ze zelf willen zetten. Na afloop kijken de begeleiders positief terug op het jaar. De doelen waarover de meeste consensus bestond dat die behaald waren, zijn: jongeren ervaren rust en stabiliteit, hebben minder/geen financiële stress, maken een persoonlijke ontwikkeling door en zetten stappen naar zelfstandigheid en bouwen aan toekomstperspectief.

82,6% van de deelnemers woont na het jaar zelfstandig (t.o.v. 60,9% bij de start)

30,4% van de deelnemers werkt voltijd na het jaar (t.o.v. 8,7% bij de start)

56,5% van de deelnemers heeft geen schulden na het jaar (t.o.v. 30,4% bij de start)

“Een jongere een jaar lang rust te gunnen, dan denk ik dat het Bouwdepot daar echt wel in geslaagd is. Dat is een doelstelling die zeker gehaald is.”

- begeleider -

KANTTEKENING BIJ HET ONDERZOEK

“Ik ben nu bezig met de jongeren in het Bouwdepot en elke casus levert problemen op door hoe wij het georganiseerd hebben met elkaar: belasting, DUO, wonen, toeslagen... Moet je voorstellen als je 18-20 bent en dit helemaal alleen moet doen. Dan laat je het ook op een gegeven moment zitten en dan raak je het vertrouwen kwijt in die instellingen.”

- ambtenaar -

Tijdens het lezen van de onderzoeksresultaten zijn twee kanttekeningen belangrijk om in het achterhoofd te houden. Ten eerste zijn de resultaten gebaseerd op 24 van de 30 deelnemers. Een cruciale vraag is: wat zeggen de 6 deelnemers die niet zijn gesproken? Een tweede kanttekening is dat causaliteit niet te bewijzen is. Mogelijke veranderingen in de levens van de jongeren zijn niet direct toe te schrijven aan het Bouwdepot, zeker niet gezien het turbulente leven van de jongeren en de veranderende maatschappelijke context in het afgelopen jaar.

HET BOUWDEPOT ALS LERENDE OMGEVING

De transitie naar vertrouwen is een proces van lange adem, volgens de initiatiefnemers en directbetrokkenen in Eindhoven. Het Bouwdepot maakt duidelijk dat ‘werken vanuit vertrouwen’ niet vanzelfsprekend is voor begeleiders en betrokken instanties. Dit inzicht onderschrijft het belang van een lerende aanpak: ook begeleiders en de betrokken organisaties (uit bijv. de maatschappelijke opvang, maatschappelijk werk, de gemeente, etc.) zitten – net als de jongeren – in een leerproces over hun eigen aannames, handelen en wereldbeelden. Hoewel begeleiders soms even moesten wennen aan hun nieuwe coachende rol, geven ze aan dat het hun werk verrijkt.

“We willen niet in strijd zijn met de wet. Het is puur om aan te tonen dat dit een beter effect creëert dan wanneer je fragmentarisch met deze inwoners omgaat.”

- ambtenaar -

EEN TRANSITIE NAAR VERTROUWEN

Het Bouwdepot wordt door directbetrokkenen in Eindhoven ook wel gezien als een ‘aanjager’ of ‘katalysator’ voor een ‘bredere systeemverandering’. In deze systeemverandering staat vooral de transitie van een systeem van wantrouwen naar een systeem van vertrouwen centraal. Ook wordt de (ogenschijnlijke) eenvoud van het Bouwdepot gezien als een passend antwoord op de complexiteit in het huidige systeem. Het Bouwdepot legt volgens de betrokkenen niet alleen systeemobstakels bloot, maar weet ze ook te omzeilen. Een van de omzeilingen is dat het Bouwdepot momenteel gedoogd wordt door de Rijksoverheid en een ‘toelaatbare aanvulling’ is op de Participatiewet.

“Met dit soort speldenprikjes wil je een bijdrage leveren aan een groter maatschappelijk debat.”

- bestuurder -

9,2 (op 10) is het cijfer dat jongeren geven over hun tevredenheid met het Bouwdepot

LOKALE INBEDDING BOUWDEPOT

30 jongeren

6 hulp- en zorgorganisaties

1 projectbegeleiding

1 stichting Bouwdepot

1 gemeente

NOG EEN LANGE WEG TE GAAN

De deelnemers hechten waarde aan de rust, ruimte en persoonlijke groei die ze hebben ervaren tijdens het Bouwdepot. De feitelijke situatie is echter vaak weinig veranderd. Bij de deelnemende jongeren is sprake van complexe problematiek die niet in een jaar op te lossen valt. Toch zitten de meeste jongeren er rustig bij. Een enkeling maakt zich zorgen over de nabije toekomst. Op systeemniveau zijn we er ook nog niet. Uiteindelijk is het doel van de Bouwdepot-initiatiefnemers dat het Bouwdepot een standaardinterventie wordt binnen gemeentelijk beleid in plaats van een pilot. Binnen de landelijke politiek zijn ambities om meer experimenteeruimte toe te laten binnen de Participatiewet, maar die ruimte blijft voornamelijk marginaal.

“Ik vind dat alleen alle jongeren die financiële problemen hebben dit moeten ontvangen, want het Bouwdepot heeft mij motivatie gegeven om het leven verder op te bouwen en niet op te geven.”

- deelnemer -

HOE NU VERDER?

Wanneer is het Bouwdepot Eindhoven geslaagd? Als de bestaanszekerheid en kansengelijkheid van gemarginaliseerde jongeren gewaarborgd is? Zoals gezegd is de gewenste systeemverandering een proces van lange adem. Het is zaak te blijven leren over de verdieping, verbreding en opschaling van het Bouwdepot. Moet een Bouwdepot altijd een jaar duren? Welk type begeleiding past het beste bij het Bouwdepot? Hoe kan het Bouwdepot duurzaam worden ingebed? Het zijn vragen waar de komende tijd op gereflecteerd moet worden. Die tijd is er, want de gemeente Eindhoven start in 2023 met een vervolgpilot met nog eens 30 jongeren.

“Ik ben erg tevreden over wie ik ben geworden en hoe sterk ik in mijn schoenen sta.”

- deelnemer -

brief 3/3

Het Bouwdepot jaar zit erop. Een jaar met ups en downs, waarin ik heb gelachen maar ook zware momenten heb gehad

Ook al ben ik nog niet waar ik wil zijn, ik ben blij dat ik heb mee mogen doen aan het Bouwdepot. Het heeft ervoor gezorgd dat ik een thuis heb en heb kunnen leren leven. Zonder dit jaar zou ik er zowel financieel als mentaal veel slechter bij zitten.

Bedankt voor het lezen van mijn brieven. Ik hoop dat mijn ervaringen je wat hebben gebracht.